

ЮНЕСКО

**ОБЯВЯВАНЕ НА ШЕДЪОВРИТЕ НА
УСТНОТО И НЕМАТЕРИАЛНО
НАСЛЕДСТВО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО**

**Ръководство за представяне на досиетата на
кандидатурите**

I. Увод

1. Конвенцията за световното културно и природно наследство от 1972 година е отличила паметници, природни и културни забележителности, представляващи изключителна ценност за цялото човечество, вписвайки ги в списъка на световното наследство. Тази конвенция обаче не е приложима за нематериалното културно наследство.
2. Устното и нематериално наследство получи международна признателност като жизнен фактор за културната идентичност, за развитие на творчеството и за опазване на културното многообразие. То играе съществена роля в националното и международно развитие, в толерантното и хармонично взаимодействие между културите. В епохата на глобализацията, многобройни форми на това културно наследство могат да изчезнат, застрашени от културно уеднаквяване, въоръжените конфликти, туризма, индустриализацията, от обезлюдяването на селата, от миграциите и от разрушаването на околната среда.
3. За да отговори спешно на това явление като постепенното изчезване на нематериалното културното наследство, Генералната конференция на ЮНЕСКО на своята 29-а сесия, през ноември 1997 година, прие Резолюция 23, създавайки разграничение между културното и нематериалното наследство. Правилото относно Обявяването бе прието на 155-та сесия на Изпълнителния съвет (Решение 155 EX/3.5.5) през 1998 (вж. текста в приложение I).

II. Цели

4. Обявяването на шедьоврите има следните главни цели:
 - a. да привлече общественото мнение и да го мобилизира с цел признаване ценностите на устното и нематериалното културно наследство, също и да признае необходимостта от неговото опазване и съживяване;
 - b. да оцени и да констатира състоянието на устното и нематериалното културно наследство по света;
 - c. да стимулира страните членки да съставят национални описи на устното и нематериалното културно наследство и да вземат законови и административни мерки за неговото опазване;
 - d. да стимулира участието на традиционните майстори и местни творци в идентифицирането и подновяването на нематериалното наследство.

Обявяването има за цел да стимулира правителствата, неправителствените организации (НПО) и местните общини да идентифицират, опазят, съживят и развиват тяхното устно и нематериално културно наследство. То цели също така и да накара отделни хора, групи, институции и организации да способстват за управлението, запазването, опазването и развитието на това наследство.

5. Обявяването на шедьоврите на устното и нематериалното културно наследство на човечеството е един от двата основни приоритета на ЮНЕСКО в областта на нематериалното наследство, които се развиват паралелно. Другият приоритет се вписва в по-далечно бъдеще: става дума за подготовката на международна конвенция (чийто принцип бе приет на Генералната конференция на нейната 31-а сесия през ноември 2001 г.).

III. Определение

6. На 161-ата сесия на Изпълнителния съвет и на 31-та сесия на Генералната конференция (октомври-ноември 2001г. 31 С/43) бе разгледана новата дефиниция на устното и нематериалното културно наследство, предложена от група експерти в Торино през март 2001 г., приложена по-долу. Тя е формулирана, както следва: “Процесите, през които хората са натрупвали знания, компетенциите и творчество, на което са наследници и което непрекъснато развиват, предметите, които създават и ресурсите, пространствата и другите измерения от социален и природен характер необходими за тяхното устойчиво развитие; тези процеси вдъхват на живеещите общности чувство на приемственост по отношение на предишните поколения и представляват изключително значение не само за културната идентичност, но също и за опазване на културното многообразие и творческото съзидание на човечеството”.

IV. Представяне и процедура за оценяване на досиетата на кандидатурите

Видове устно и нематериално наследство

7. Обявяването на шедеврите на устното и нематериалното културно наследство отличава два вида прояви на нематериалното културно наследство. Нематериалното културно наследство наистина се изразява било чрез културните средства на редовното повторение, като музикални или театрални представления, различни ритуали или празненства, било в определено културно пространство като място на концентриране на народните и традиционни културни дейности, но също и като време, което обикновено се характеризира или с определена периодичност или с дадено събитие, онова временно и физическо пространство, дължащо съществуването си на културните прояви, които традиционно се провеждат там.
8. Следователно държавите-членки са поканени да представят кандидатурите, представлящи изразните форми или културните пространства, където се проявява нематериалното културно наследство на дадена общност, например културните прояви, тясно свързани с езици, с устни традиции, самодейни изкуства и умения, свързани с формите на материалната култура. Филмови документи или аудиовизуални материали не могат да бъдат предмет на дадена кандидатура, те трябва да се представят в програмата “Паметта на света” на ЮНЕСКО.

(www.unesco.org/webworld/mdm/administ/fr/MOW_finB.html) .

Национални кандидатури

9. Всяка държава-членка може да представя само една национална кандидатура на всеки две години.
10. Досиетата по кандидатурите ще бъдат приемани от ЮНЕСКО, само ако са представени от националните власти на дадена държава-членка със съгласието на представителите на съответните общности. Инициативите за представяне на кандидатурата могат да идват от:
 - правителствата на държавите-членки или асоциираните държави;
 - междуправителствени организации, след консултация с Националната комисия за ЮНЕСКО на съответните държави;

- неправителствени организации /НПО/, поддържащи формални отношения с ЮНЕСКО, след консултация с Националната комисия за ЮНЕСКО на техните страни.

11. Досието на кандидатурата трябва да бъде подготвено по възможност от лица, принадлежащи към съответните общности или от група лица, с гарантираното участие на членове от тези общности.

Многонационални кандидатури

12. Когато една изразна форма или едно културно пространство преминава политическите граници, страните членки се приканват да представят една многонационална кандидатура, която се отнася за всички страни, за които това явление е валидно. Тези многонационални кандидатури се окуражават и могат да бъдат подадени извън квотата, определена за всяка държава членка. В този случай активното участие на всички засегнати страни в изготвянето на досието на кандидатурата (вж. т. 14 f от Ръководството и типовия формуляр за представяне на многонационална кандидатура) е задължително, като нивото на координация, в управлението между страните членки, които представят кандидатурата, трябва ясно да бъде определено в досието. Досието на кандидатурата трябва да бъде представено от органа, отговарящ за координацията, посредством своето правителство.

Подготовка на досиетата за кандидатура

13. Подготовката на досието на кандидатурата налага създаването на национален орган за опазване на устното и нематериалното културно наследство (вж. Приложение II, циркулярно писмо CL 3603). Този орган трябва да извърши селекцията на културната проява, която ще бъде представена от съответната страна-членка. След като културната проява бъде вече утвърдена, този орган ще отговаря за подготовката на писмената част на досието, следвайки рубриците на формуляра по-долу, а също така и другите четири елемента, упоменати в точките от 14 b до 14 e. Той трябва да подготви и план за действие с цел запазването, опазването и съживяването на изразната форма или на културното пространство за срок най-малко от пет години, който може да бъде съобразен с предложените мерки в Препоръките за опазване на традиционната и народна култура от 1989 (вж. Приложение III). Предложените мерки се отнасят до следните области:

- а. Идентификация на устното и нематериалното наследство

- i. изработване на списък на институциите, които се занимават с устно и нематериално наследство;
 - ii. създаване на система за идентификация и описване (събиране, индексиране, транскрибиране);
 - iii. окуражаване създаването на стандартизирана класификация на устното и нематериалното наследство;
- b. Консервация на устното и нематериалното наследство
- i. създаване на национални архивни служби;
 - ii. създаване на национални архивни служби за целите на извършване на такъв род услуги (индексиране, разпространение, разпространение на информацията);
 - iii. създаване на музеи или секции на устно и нематериално културно наследство във вече съществуващите музеи;
 - iv. изтъкване формите на представяне на устното и нематериалното наследство, а също така и на живите или забравени вече свидетелства на тези култури;
 - v. хармонизиране на методите за събиране и архивиране;
 - vi. формиране на специалисти по консервация;
 - vii. отпускане на средства с цел изработването на архивни копия, позволяващи на съответните културни общности достъп да събраните материали.
- c. Запазване на устното и нематериално културно наследство
- i. изработване и въвеждане в учебните програми на изучаването на устното и нематериално културно наследство по подходящ начин;
 - ii. гарантиране достъп на общностите до тяхната собствена култура;
 - iii. даване на морална и икономическа подкрепа на частни лица и институции, които работят в областта на устното и нематериално културно наследство;
 - iv. развиване на научните изследвания, отнасящи се до опазването на устното и нематериално културно наследство;
- d. Разпространение на устното и нематериално културно наследство

- i. насърчаване организацията на културни прояви на устното и нематериално културно наследство (празници, филми, изложби, семинари, колоквиуми, ателиета, стажове, конгреси) и подпомагане публикациите на тези прояви;
 - ii. окуражаване на медиите по-често да отразяват мероприятия по линия на устното и нематериално културно наследство;
 - iii. насърчаване на местните администрации и организации да създават постове за специалисти по устното и нематериално културно наследство;
 - iv. подкрепяне на производството на учебни материали по този въпроси и подпомагане тяхното разпространение;
 - v. предоставяне на подходяща информация за устното и нематериално културно наследство чрез създаването на документационни центрове;
 - vi. улесняване на срещите и на обмена между различни хора и организации, които се занимават с опазването на устното и нематериално културно наследство;
 - vii. насърчаване създаването на собствена етика и уважение към устното и нематериално културно наследство в средите на международната научна общественост;
- e. Опазване на устното и нематериално културно наследство
- i. защита на носителите на традицията (конфиденциалност на събраните данни);
 - ii. защита на интересите на събиращите данни;
 - iii. защита на събраните данни от злоупотреби;
 - iv. делегиране отговорности на архивите да упражняват контрол при използването на събраните материали.

Елементи на досието на кандидатурата

14. Всяко досие трябва да притежава пет елемента:

- a. писмена част, следваща рубриците на типовия формуляр на кандидатурата, определена по-долу, и план за действие за опазване и съживяване на устното и нематериално културно наследство;

- b. необходимата документация за оценка на досието, а именно карти, снимки и техните негативи, или диапозитиви, звукови записи или аудиовизуални записи или всякакви други материали, полезни за илюстриране на кандидатурата. **Тази документация трябва да бъде придружена от писмо, позволяващо разпространението на всички тези документи с рекламни цели**, а също така и представяне на цитираните източници по темата и пълна библиография, съобразена с действащите практики в научния свят;
 - c. видео-документ с професионално качество (цифров запис на Betacam, Betacam SP или DV) до 10 минути максимум, който да описва най-значителните аспекти от досието на кандидатурата за представяне пред журито по време на вземане на решенията (вж. параграф 19).
 - d. писмен документ, видео или аудио-запис или някакво друго неопровержимо доказателство за съгласието на дадената общност или на съответния притежател със съдържанието на досието;
 - e. Предварителен списък на други пет изразни културни форми/или културни пространства, които страната членка смята да представи през следващото десетилетие с цел евентуалната му прокламация за “шедьовър на устното нематериално наследство”;
 - f. в случай на многонационална кандидатура, е необходим документ доказващ:
 - i. съгласието на всяка страна членка, която участва в изработването на досието, че е съгласна със съдържанието;
 - ii. задължението на всяка страна членка, участваща в представянето на досието на кандидатурата, да подготви и да осъществи такъв план за действие, какъвто е представен в т. 5 на типовия формуляр на кандидатурата.
15. Страните членки трябва да са сигурни, че съдържанието на досието е в съответствие с идеалите, записани в увода на Устава на ЮНЕСКО, а също и с Всемирната декларация за правата на човека, приета от ООН през 1948 г. и също така с Препоръката за запазването на традиционната и народна култура от 1989 (вж. Приложение III).
16. Съгласно Правилника, отнасящ се за Обявяването, Генералният директор, след проведени консултации със страните членки на ЮНЕСКО, с компетентните неправителствени организации (НПО) и Секретариата,

определя жури от 18 члена на всеки четири години. Начинът на функциониране на това жури (наричано по-долу “Журието”) е определен с “Вътрешния правилник на международното жури за Обявяването от ЮНЕСКО на шедьоврите на устното нематериално наследство на човечеството” (вж. Списъка на сегашните членове на журието в брошурата на първата Прокламация).

17. Секретариатът прави административна проверка, за да се убеди, че представените досиета са пълни (в смисъла на изпълнението на петте елемента, записани в т. 14) и че представените изразни форми или културни пространства са съвместими с идеалите на ЮНЕСКО (според изискванията на т. 15 на настоящото ръководство), също и че всички страни, са участвали в изработването на досиетата в случай на представяне на многонационална кандидатура.
18. След като досиетата се регистрират и след представяне на допълнителна информация, ако евентуално се наложи такава, Секретариатът ги предоставя на компетентните Неправителствени организации или на други експерти, посочени от ЮНЕСКО, за научна оценка. Тази оценка, която се базира на критериите за селекция, приети на 155-та сесия на Изпълнителния съвет, се помества в специален оценъчен доклад, който оповестява приемането или отхвърлянето на представеното досие. С предоставения на журието доклад се прави оценка на качеството на плана за действие, според следните три точки:
 - a. мандатът на обществените власти или на НПО за гарантиране съживяването на културното пространство или културното събитие;
 - b. поетите задължения на дадената общност или на частното лице, представило досието в изпълнението на плана за действие по съживяване и опазване на наследството;
 - c. ефикасността на взетите вече мерки или на предвидените такива, които да гарантират опазването (събирането и архивирането), предаването и съживяването на даденото наследство.

Свикване на международното жури

19. Видео документът, подготвен от всяка страна членка ще се представи на членовете на журието. Журието притежава също така и оценъчния доклад, изготвен от НПО. След разглеждането на тези документи, членовете на журието предлагат на Генералния директор на ЮНЕСКО списък на кандидатурите, които те препоръчват да бъдат одобрени, един списък на

отхвърлените кандидатури, и списък на други кандидатури, които евентуално могат отново да бъдат разгледани две години по-късно. Досиетата, отложени за разглеждане след две години, се представят като нови кандидатури. Генералният директор оповестява списъка на “шедьоврите на устното и нематериалното наследство на човечеството” на базата на препоръката на журито на специална церемония, която ще се състои един ден след вземане на решението на международното жури.

20. Представителите на страните членки не присъстват на заседанието на журито, представителите на НПО, които присъстват в момента на заседанието, не могат да вземат участие, за да подкрепят дадена кандидатура, а само да дават допълнителна информация или да отговарят на въпрос, ако такъв им бъде зададен.

Критерии за селекция на журито

21. При своята оценка журито взема предвид най-вече следния критерий: културните или пространствени форми, обявени за шедьоври на устното и нематериалното наследство на човечеството, трябва да са от изключително значение и да са изключително ценни, в смисъла, който трябва да доказват:
- a. или силна концентрация на нематериално културно наследство от изключително значение;
 - b. или традиционна и народна културна изразна форма, имаща изключително значение от гледна точка на историята на изкуството, на етнографията, на социологията, на антропологията, на лингвистиката или на литературата.
22. Изразните форми или културните пространства би трябвало да отговарят на шестте критерии, изброени в Правилника за Обявяване от ЮНЕСКО на шедьоврите на устното и нематериално наследство на човечеството. Изразната форма или културното пространство трябва да показват и следното:
- a. изключителната ценност като шедьовър на творческия гений на човека;
 - b. тяхното вкореняване в културната традиция или в културната история на дадената общност;
 - c. тяхната роля като средство за утвърждаване на културната идентичност на народите и на дадените културни общности, тяхното значение като

източник на вдъхновение и културен обмен, както и като начин за сближаване между народите и общностите, а също така и тяхната съвременна културна и социална роля за дадената общност;

- d. изключителността в прилагането на знанията и уменията и на използваните технически качества, които се изискват;
- e. Тяхната ценност като свидетелство за уникална жива традиционна култура;
- f. съществуването на риск да изчезнат, поради липса на средства за тяхната защита и опазване, поради процеси на ускорени трансформации, или поради урбанизация и акултурация.

23. Следвайки опита от първото Обявяване и съгласно параграф 4.b на Правилника, отнасящ се до Обявяването (Приложение I), журито утвърди следните подробни критерии на подбор:

- a. всички пространства или културни изразни форми, които могат да бъдат обозначени като “шедьоври на устното и нематериално наследство на човечеството”, трябва да отговарят на идеалите на ЮНЕСКО и по точно на Всемирната декларация за правата на човека, приета от Обединените нации през 1948 г. (Параграф 1. b от Правилника за Обявяването бе подчертан);
- b. **тяхната изключителна стойност като шедьовър на творческия гений на човечеството** (главен критерий 1):
 - i. за да докаже своята изключителна стойност като шедьовър на творческия гений на човечеството, всяко досие за дадена кандидатура, представяща изразна културна форма или културно пространство трябва да предоставя ясни и солидни аргументи, показващи:
 - неговата изключителна стойност за дадената общност и същевременно ролята му за поддържане на културното многообразие по отношение на (a) други изразни форми в същата тази култура или културна група, (b) по отношение на други изразни форми на близки култури и (c) по отношение на неговата универсалност;

- че представлява вековна практика на народи или общности, които притежават това познание и умение и то е дълбоко вкоренено в обичаите на дадените народи и общности;
 - че е специфично творчество, свързано с дадено пространство или културна изразна форма, а не само голямо поле за творческа изява, като например цялото музикално творчество, свързано с даден разпространен инструмент, всички народни песни и танци на една или повече страни без уточняване на вариантите, които съществуват според местонахождението им, или всичките културни прояви, свързани с говорим език от една широка общност, която вече притежава средства, за да осигури неговото съществуване;
- ii. определяне на термина шедьовър за целите на Обявяването: “Изхождайки от факта, че всяка култура може да бъде носител на шедьоври и извън всякаква точна историческа и културна справка, шедьовърът, в областта на устното и нематериално наследство на човечеството, е създаден като културна проява с изключителна стойност, извън правилата и не е измерим с никаква друга стойност, която му придава свободата на изразните средства и творческия гений на един народ”;
- iii. измежду широката област, която покрива устното и нематериалното наследство на човечеството, така както е определено в параграф 6 на настоящото ръководство, могат да бъдат включени следните области, без да са смятани за извънредни или изключителни: културни прояви, тясно свързани с езиците, устните традиции, творческите спектакли и уменията и знанията, свързани с форми на материалната култура;
- iv. езиците, като такива, не могат да бъдат обект на кандидатура. Кандидатурите, представляващи културни изразни форми, тясно свързани с езиците, трябва да отговарят на четири условия:
- кандидатурата се отнася за устно творчество (устно по произход, преди да бъде написано);
 - културната проява е запазила устния си характер до наши дни и тази характеристика има определящ аспект;
 - мерките, предложени в плана за действие, целят да запазят устния аспект (устно и нематериално измерение) на тази изразна форма.
- v. Представянето на едно досие за кандидатура, отнасяща се за устно творчество (устна литература), трябва да бъде придружено от видео-материал, показващ дадената рецитация, рецитаторите и обстановката, в която се рецитира дадената творба. По този начин специфичната артистичност на постановката, като например начина на израз, вокалните техники, жестовете, движенията и музикалния съпровод, ще бъдат ясно експонирани като неразделна част от този вид комуникация.

- c. **тяхното вкореняване в културната традиция или в културната история на дадена общност (главен критерий 2);**
 - d. **тяхната роля като средство за утвърждаване на културната идентичност на народите и на дадените културни общности, тяхното значение като източник на вдъхновение и културен обмен, както и като начин за сближаване между народите и общностите, а също така и тяхната съвременна културна и социална роля за дадената общност (главен критерий 3):** трябва да се държи сметка за това, че културите са в постоянна еволюция. Селекционираното културно пространство или културна изразна форма може да отразява съвременния културен и социален живот на дадените народи;
 - e. **изключителността в прилагането на знанията и уменията и на използваните технически качества (главен критерий 4);**
 - f. **неговата стойност като единствено доказателство за жива културна традиция (главен критерий 5):** да бъде изключително творчество по отношение на други културни прояви от същия тип в неговата страна или другаде;
 - g. **съществуването на риска постепенно да изчезват, или пък поради липсата на средства за тяхната защита и опазване, други процеси на ускорени трансформации, или урбанизация и акултурация (главен критерий 6):** трябва да се отбележи, че процесът на несъответствие представлява част от процеса на изчезване.
24. Журито уточни също така, че ще отдава най-голямо значение на въвличането на общностите, които притежават представеното наследство, в изработване на досиетата по кандидатурите и на изпълнението на плана за действие.
- a. **Що се отнася до подготовката на кандидатурата:**
 - i. ще се изисква доказателство за съгласието на дадената общност или на даден индивид (писмен документ, видеозапис или друго неопровержимо доказателство);
 - ii. досието на кандидатурата трябва да включва “имената на организациите, които произлизат, от средите на дадена общност или на дадено правителство, и които ще бъдат натоварени да отговарят и да следят за състоянието на устното и нематериалното

наследство, така, както е описано в досието на кандидатурата и остава неизменено за в бъдеще” (вж. Чл. 6. b.iv от Правилника за Обявяване, Приложение I, вж. обяснението в параграф 24. b. iii по-долу);

- iii. тези органи трябва да бъдат компетентни организации, притежаващи достатъчно възможности, а също така и кадри и средства за финансиране, необходими за адекватното изпълнение на плана за действие;
 - iv. когато тези органи не са директно представящи съответната общност, творците-автори и/или притежатели на културно пространство или форма на културен израз, те трябва да представят доказателство за поддръжка посредством сътрудничеството със съответната общност, авторите-творци и/или притежатели на културно пространство или изразна културна форма.
- b. Що се отнася до реализацията на плана за действие:
- i. планът за действие трябва да включва, доколкото е възможно, значителното и активно участие на дадената общност, на авторите-творци и/или на притежателите на културен изказ в изработването и прилагането на стратегии и механизми, предвидени за съхранението и опазването на културната проява или на предложеното културно пространство, както и поддържането на неговото остойностяване.
 - ii. Планът за действие трябва да отразява възжеланията, грижата и стойностите на общността и/или на авторите-творци, притежаващи нематериално наследство, до такава степен, че тези възжелания, грижи и стойности да засягат предложените културни пространства или културни изразни форми.
 - iii. Изразът “остава непроменено за в бъдеще”(вж. член 6. b.iv от Правилника за Обявяване, Приложение I) се отнася до необходимостта шедеврите да съответстват на 6-те главни критерии. Това трябва да стане чрез поддържането на условията и на рамката, които биха позволили на изразните културни пространства и форми да развият напълно техния потенциал. Това условие не забранява спонтанната и естествената еволюция на изразните културни форми и пространства.

V. ПОМОЩ И КОНТРОЛ

Международна помощ

25. Компетентните власти на всички страни членки ще могат да отправят молба до Секретариата за международна помощ:
- a. за да покрият разходите по подготовката на досиетата на кандидатурите (помощ за подготовка);
 - b. за да насърчат действията за възстановяването на изразните културни пространства и форми - вече обявени за шедеври на устното и нематериално наследство на човечеството (помощ за прилагането на плана за действие).

Подготвителна помощ

26. За да се поиска помощ за подготовката на досиетата, националните власти трябва да представят молба, която да съдържа кратко описание на изразното културно пространство и форма, предварително изработен бюджет, необходим за изработването на досието и така също подробен план за работа.

Помощ по прилагане на плана за действие

27. След обявяването на един шедевър на устното и нематериално наследство на човечеството, Секретариатът ще определя заедно с компетентните власти и с институциите, отговорни за плана за действие, най-подходящата процедура по контролиране прилагането на плана за действие, за съхраняването и възстановяването на дадения вписан шедевър.
28. С цел да се получи помощ по изпълнението на плана за действие, посочените в досието по кандидатурата лица или инстанции като отговорници за плана за действие, за съхраняването, за защитата и възстановяването на обявения шедевър ще могат в сътрудничество с компетентните национални власти да подадат молба, съдържаща точен проект за съхранение, юридическа защита или оценка, съобразно плана за действие, както и проектобюджет. След

тясно обсъждане с всички засегнати страни, Секретариатът ще може да отпусне помощ, покриваща целия или част от проектобюджета.

Награди

29. През октомври 2001 г. бяха учредени четири награди: *Шейх Сайяд Бин Султан Ал Нахиан* (Обединени арабски емирства), *Ариранг* (Република Корея), *Паша* (Боливия) и *Самарканд Таронази* (Узбекистан) за да се насърчат действията за съхранение и възстановяване на оповестените шедьоври. Шестима лауреати получиха наградите по време на първото обявяване: Мароко, Еквадор/Перу, Гвинея, Филипините, Грузия и Руската федерация. Международното жури, създадено с цел да ги присъди, установи следните критерии:
- a. основно, наградите трябва да бъдат присъдени на най-нуждаещите се кандидати;
 - b. при възможност, отпуснатата сума от една награда трябва да бъде предоставена на местни организации, отговорни за прилагането на плана за действие, а не на неправителствени организации;
 - c. по деонтологични /етични/ причини е желателно да се избягва присъждането на награда на кандидатури, представени от страна, която има представител в журито, определено специално да присъжда наградите. Въпреки това обаче, за да не се накърняват правата на държавите, които имат представители в журито, и вземайки предвид усилията на тези държави, ЮНЕСКО трябва да разглежда внимателно отпускането на финансова помощ за прилагане на плана за действие на тези кандидати, когато те го заслужават.
30. Страните дарителки и частните меценати се приканват да се присъединят към тези четири страни и да учредят награди за съхранението и възстановяването на нематериалното културно наследство, оповестено като шедьовър.

Контрол

31. Отговарящите за плановете за действие, за съхранението и за възстановяването на нематериалното наследство, вписано в досието на кандидатурата, ще бъдат поканени да представят в Секретариата на ЮНЕСКО техните доклади за прилагането на плана за действие.

Срокове

32. Предварителните срокове на проекта относно Обявяването на шедьоврите на устното и нематериално наследство на човечеството са следните:

Призив на Генералния директор за представяне на досиетата по кандидатурите

декември 2001 г.

.....

Подготвителна помощ

ноември 2001- януари 2002 г.

.....

Представяне на досиетата на кандидатурите

30 юни 2002 г.

.....

Разглеждане на кандидатурите от Секретариата

юли-септември 2002 г.

.....

Научна и техническа оценка на досиетата на кандидатурите от Неправителствените организации

октомври 2002 – март 2003 г.

.....

Изпращане на научните оценки на членовете на международното жури

1 април 2003 г.

.....

Свикване на журито

юни 2003 г.

.....

Обявяване

юни 2003 г.

.....

Свикване на журито за наградите

октомври 2003 г.

.....

ТИПОВ ФОРМУЛЯР НА КАНДИДАТУРА

(г. 14 от Ръководството)

Национална кандидатура

1. Идентификация

- a. Страна членка
- b. Име на културното пространство или на културната изразна форма
- c. Име на общността
- d. Географска локализация на изразната форма или на културното пространство
Локализация на дадената общност (прибавя се карта)
- e. Периодичност на изразната културна форма
- f. Лица или отговорни органи в средите на общността/тите или на правителството:
 - име
 - презиме
 - титла
 - пощенски адрес
 - телефон
 - факс
 - електронен адрес

2. ОПИСАНИЕ

- a. Описание на изразната културна форма и пространство. Предоставяне на исторически доказателства и актуални референции.
- b. История, развитие и социална, символична и културна функция.
- c. Техническо описание, автентичност, стил, вид, влияние на школи; за материалните елементи – материал, функция, метод на производство, използване.
- d. Списък на доказаните депозитари на традицията
- e. Трайност и евентуални рискове от изчезване, влияния или принуди, дължащи се на:
 - икономическото развитие или на технологическото развитие;

- променящите се климатични условия или на замърсяването;
- развитието на туризма;
- нарастването или на намаляването на броя на дадената общност;
- други.

3. МОТИВАЦИЯ ЗА КАНДИДАТУРАТА

Представените културно пространство или културна изразна форма трябва да докажат изключителното си значение **според критериите за селекция описани в т. 22 и т. 23 на настоящото Ръководство.**

- a. изключителната им стойност като шедеври на гениалното човешко творение:
- за дадената общност и значението им за културното многообразие, а именно по отношение на други изразни форми в същата тази култура, на други изразни форми в съседни култури и доказване на универсалния им характер;
 - като специфично творчество и не само като област, в която са сътворени (като например музикален ансамбъл, композиран за даден инструмент, без да се специфицира формата, песните и танците които са общи за дадена зона, без да се специфицират географските разлики, или неспецифични културни прояви, свързани с дадена езикова област);
 - в случаите на културни изразни форми, тясно свързани с езика, които не могат да бъдат представени като такива, кандидатурата трябва да има доказателства за следното:
 - че тя се отнася за устно творчество (в смисъл на устно по произход преди да бъде написано);
 - че културната проява е запазила своя устен характер и до днес и че този характер е с определящ аспект;
 - че се отнася за сборник от творения в даденото устно наследство;
 - че предложените мерки в плана за действие целят съхранението на устния аспект на дадената изразна форма (устно и нематериално измерение) ;
 - представянето на досие на кандидатура за устен сборник /касае се за устно литературно творчество/ трябва да бъде придружено от видеозапис, на рецитала, рецитиращите и обстановката, в която се провежда рециталът. По този начин ще бъдат най-ясно представени режисурата, вокалните техники, жестовете, движенията и музикалният съпровод като неразделна част от този вид комуникация.
- b. Вкореняването им в една културна традиция или в културната история на дадена общност.
- c. Тяхната роля като средство за утвърждаване на културната идентичност на определени народи и културни общности, като средство за междукултурен обмен

и като средство на сближаване между народите и общностите, а също така и тяхната актуална културна и социална роля за дадената общност, като се има предвид, че културите са в непрекъсната трансформация и че е необходимо културната проява да играе важна роля в съвременния живот на тази общност.

- d. Изключителната им роля в прилагането на знанията и уменията и използваните технически качества
- e. Тяхната стойност като уникално свидетелство за жива културна традиция
- f. Съществуването на риск от изчезване или поради липса на средства за тяхното съхранение и опазване, или поради процеси на ускорена трансформация, или поради урбанизация и акултурация.

4. УПРАВЛЕНИЕ

- a. Организацията отговорна за съхранението, опазването и възстановяването на изразната форма или културното пространство (юридически статут на организацията, призната компетентност в национален план, име и адрес на отговорното лице, източници на финансиране, и т.н.).
- b. Взетите вече мерки за реставрация на изразната форма или културното пространство в желаната от притежателите на това наследство форма:
 - юридически механизми;
 - юридическа защита срещу използването на съответните културни прояви;
 - юридическа защита или друга на притежателите на знания и умения;
 - предприети мерки за гарантиране предаването им;
 - други.

5. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

Планът за действие, който цели съхранението, опазването, съживяването и разпространението на изразна форма или културно пространство, и който трябва да бъде изработен за период не по-малко от пет години, трябва да бъде насочен и да съдържа мотивирани финансови средства по такъв начин, че прилагането му да може да бъде проследявано и контролирано в последствие. Той трябва да съдържа следните елементи:

- a. заглавие на проекта;
- b. органите, отговорни за прилагането на плана за действие;
- c. подробно описание на задълженията на депозитарите или на дадената общност;
- d. административните или юридическите механизми за съхранение на изразната форма или културното пространство;
- e. източниците за финансиране и тяхното ниво;

- f. човешките ресурси, които са на разположение (компетентност и опит) и възможностите за формиране на кадри в областта на съхранение, опазване, съживяване и разпространение на нематериалното културно наследство;
- g. подробен план:
- съставните части на проекта
 - срокове на проекта (I-ва фаза, II-ра фаза и т.н.)
 - агенции, които ще изпълняват
 - историческа справка
 - мотивация
 - дългосрочни срокове
 - краткосрочни срокове
 - очаквани резултати
 - план за работа
 - подробен бюджет

6. НЕОБХОДИМИ ДОКУМЕНТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ

Към този формуляр трябва да бъдат приложени следните документи, съгласно точки: от 14b до 14e на настоящото Ръководство:

- a. необходимата документация за оценка на досието, или по-точно карти, снимки с негативите или диапозитиви, звукови записи или аудиовизуални записи (видеофилм) или всякакъв друг вид материал, който да илюстрира кандидатурата и придружително писмо, разрешаващо разпространението на всички тези документи с рекламна цел, също така и представяне на ползваната справочна литература и пълна библиография по този въпрос, представена според изискванията на най-актуалните научни практики;
- b. видеодокумент с професионално качество (цифрова Betacam, Betacam SP или DV), от 10 минути максимум, отразяващ всички значителни аспекти на досието на кандидатурата, за да бъде представен на журито по време на вземането на решенията му;
- c. Писмен документ, видео или аудио-запис или всякакъв вид материал, доказващ неоспоримо съгласието на общността или на притежателя със съдържанието на досието;
- d. предварителен списък на пет други изразни форми и/или културни пространства, които страната членка смята да предложи през следващото десетилетие за вписване като “шедьоври на устното и нематериално културно наследство на човечеството”.

МНОГОНАЦИОНАЛНА КАНДИДАТУРА

1. ИДЕНТИФИКАЦИЯ

- a. Група на страните членки
- b. Име на културното пространство или на културната изразна форма
- c. Име на общността или на общностите
- d. Географско разположение на изразната форма или на културното пространство ; локализация на дадената общност (прилага се карта)
- e. Периодичност на културната изразна форма
- f. Лице или орган, отговорен в рамките на общността или правителството, които представят наследството (име, фамилия, титла, пощенски адрес, телефон, факс, електронен адрес)
- g. Лице или орган, отговарящи за координацията на всички засегнати органи и общности.

2. ОПИСАНИЕ

- a. Описание на културното пространство или на културната изразна форма. Да се предоставят исторически и актуални справки;
- b. История, развитие, социална, символична и културна функция;
- c. Техническо описание, историческа еволюция, влияние на различни школи, а за материалните елементи – материал, функция, метод на производство и употреба;
- d. Списък на съответните депозитари на традицията;
- e. Устойчивост и евентуални рискове от изчезване, дължащи се на различни влияния като :
 - икономическото и технологическото развитие;
 - промените в климата и замърсяването;
 - развитието на туризма;
 - нарастването или намаляването на броя на респективните общности;
 - други.

3. МОТИВАЦИЯ НА КАНДИДАТУРАТА

Представените културно пространство или културна изразна форма трябва да докажат своята изключителна ценност **според критериите за селекция, описани в т. 22 и 23 на Ръководството.**

- a. Изключителната им ценност като шедьовър на творческия гений на човечеството;
- за съответната общност и за запазването на културното многообразие, а именно по отношение на други изразни форми в същата тази култура, по отношение на изразните културни форми на съседни култури и по отношение на универсалността;
 - като специфично творчество и не само като творческа област (като например музиката, композирана за даден инструмент без да се определя формата, общите песни и танци за цяла една зона без да се определят географските разлики, или спонтанни културни прояви, свързани с даден езиков регион);
 - когато става въпрос за езици, които не могат да бъдат представяни като такива, кандидатурата трябва съдържа съответно доказателство:
 - че става въпрос за устно творчество /устно от създаването си, преди да бъде написано/;
 - че културната проява е запазила устния се характер и до днес и че този характер има определящ аспект;
 - че се отнася за ограничено устно творчество в даденото устно наследство;
 - че предложените мерки в плана за действие целят съхранението на устния аспект на дадената изразна форма (устно и нематериално измерение) ;
 - представянето на досие на кандидатура за устен сборник /касае се за устно литературно творчество/ трябва да бъде придружено от видеозапис, на рецитала, рецитиращите и обстановката, в която се провежда рециталът. По този начин ще бъдат най-ясно представени режисурата, вокалните техники, жестовете, движенията и музикалният съпровод като неразделна част от този вид комуникация.
- b. Вкореняването им в една културна традиция или в културната история на дадена общност.
- c. Тяхната роля като средство за утвърждаване на културната идентичност на определени народи и културни общности, като средство за между културен обмен и като средство на сближаване между народите и общностите, а също така и тяхната актуална културна и социална роля за дадената общност, като се има предвид, че културите са в непрекъсната трансформация и че е необходимо културната проява да играе важна роля в съвременния живот на тази общност.
- d. Изключителната им роля в прилагането на знанията и уменията и използваните технически качества

- e. Тяхната стойност като уникално свидетелство за жива културна традиция
- f. Съществуването на риск от изчезване или поради липса на средства за тяхното съхранение и опазване, или поради процеси на ускорена трансформация, или поради урбанизация и акултурация.

4. УПРАВЛЕНИЕ

- a. Органа, отговарящ за координацията;
- b. Организацията отговорна за съхранението, опазването и възстановяването на изразната форма или културното пространство (юридически статут на организацията, призната компетентност в национален план, име и адрес на отговорното лице, източници на финансиране, и т.н.).
- c. Взетите вече мерки от всяка една от съответните страни за реставрация на изразната форма или културното пространство в желаната от притежателите на това наследство форма:
 - юридически механизми;
 - юридическа защита срещу използването на съответните културни прояви;
 - юридическа защита или друга на притежателите на знания и умения;
 - предприети мерки за гарантиране предаването им;
 - други.

5. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

Планът за действие, който цели съхранението, опазването, съживяването и разпространението на изразна форма или културно пространство, и който трябва да бъде изработен за период не по-малко от пет години, трябва да бъде насочен и да съдържа мотивирани финансови средства по такъв начин, че прилагането му да може да бъде проследявано и контролирано в последствие. Той трябва да съдържа следните елементи:

- a. заглавие на проекта;
- b. органът, отговарящ за цялостната координация на страните представящи досиета на кандидатурата;
- c. органът, отговарящ за изготвянето и за прилагането на плана за действие във всяка страна;
- d. подробно описание на задълженията на депозитарите или на дадените общности;
- e. административните или юридическите механизми за съхранение на изразната форма или културното пространство;
- f. източниците за финансиране и тяхното ниво;

- g. човешките ресурси, които са на разположение (компетентност и опит) и възможностите за формиране на кадри в областта на съхранение, опазване, възстановяване и разпространение;
- h. подробен план:
- съставните части на проекта
 - срокове на проекта (I-ва фаза, II-ра фаза и т.н.)
 - агенции, които ще изпълняват
 - историческа справка
 - мотивация
 - дългосрочни срокове
 - краткосрочни срокове
 - очаквани резултати
 - план за работа
 - подробен бюджет

6. ДОКУМЕНТИ, КОИТО ТРЯБВА ДА СЕ ПРИЛОЖАТ

Към този формуляр трябва да бъдат приложени следните документи, съгласно точки: от 14b до 14e на настоящото Ръководство:

- a. необходимата документация за оценка на досието, или по-точно карти, снимки с негативите или диапозитиви, звукови записи или аудиовизуални записи (видеофилм) или всякакъв друг вид материал, който да илюстрира кандидатурата и придружително писмо, разрешаващо разпространението на всички тези документи с рекламна цел, също така и представяне на ползваната справочна литература и пълна библиография по този въпрос, представена според изискванията на най-актуалните научни практики;
- b. видеодокумент с професионално качество (цифрова Betacam, Betacam SP или DV), от 10 минути максимум, отразяващ всички значителни аспекти на досието на кандидатурата, за да бъде представен на журито по време на вземането на решенията му;
- c. Писмен документ, видео или аудио-запис или всякакъв вид материал, неоспоримо доказващ съгласието на общността или на дадения притежателя със съдържанието на досието;
- d. документ, доказващ:
- съгласието на всяка страна членка, участваща в кандидатурата със съдържанието на досието;

- поемане задължения от всяка страна, участваща в кандидатурата да приложи плана за действие, така както е представен в т. 5 на формуляра за кандидатурата.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ I.

ПРАВИЛНИК ЗА ОПОВЕСТЯВАНЕТО НА ШЕДЬОРВИТЕ НА УСТНОТО И НЕМАТЕРИАЛНО НАСЛЕДСТВО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО ОТ ЮНЕСКО

(155 ЕХ/Решение 3.5.5 прието от Изпълнителния съвет през ноември 1998)

1. Цел

- a. Оповестяването е предназначено за шедьорвите на устното и нематериално наследство, които са с изключителна стойност, избрани измежду културни пространства или културни народни и традиционни изразни форми и които ще бъдат обявени за шедьоври на устното и нематериално наследство на човечеството.
- b. Целта е също така да се насърчат правителствата, неправителствените организации и местните общности, за да предприемат мерки за идентификация, съхранение и остойностяване на устното и нематериално наследство, възприемайки го като депозитар и колективна памет на народите, която единствено може да гарантира вечността на културните специфики. Става дума също така да се насърчава забележителният принос на различни хора, групи, институции или организации в управлението, в съхранението, в опазването или за оценяването на устното и нематериалното наследство, съобразно целите на ЮНЕСКО и във връзка с програмата на ЮНЕСКО в тази област, и по-точно контрола от Препоръката за съхранение на народната и традиционна култура (1989).
- c. За целите на настоящия правилник, антропологичната концепция за културно пространство е дефинирана като място, в което се концентрират културни народни и традиционни действия, но също така и като време, което се характеризира основно с някаква периодичност (циклична, сезонна, календарна и т.н.) или като явление. И най-накрая, това физическо пространство във времето дължи своето съществуване на културните прояви, които традиционно се провеждат там.
- d. Терминът “устно и нематериално наследство” е определен, съгласно горесцитираната Препоръка, като “ансамбъл от творчество, произтичащо от дадена културна общност, създадено на основата на традицията, изразявано от група хора или от индивиди и признато като отговарящо на очакванията на общността, като израз на културната и социалната идентичност на тази общност, като нормите и ценностите се препредават устно, чрез имитация или по други начини. Тези форми обхващат, между другото, езика, литературата, музиката, танца, игрите,

митологията, ритуалите, обичаите и уменията на занаятчиите, архитектурата и други изкуства”. Освен тези примери, ще бъдат взети предвид и други традиционни форми на комуникация и информация.

- e. ЮНЕСКО ще предвиди бюджетни източници и ще се помъчи да намери извънбюджетни средства, които ще бъдат отпуснати на страните членки за подпомагане по отношение на изработването на досиетата на кандидатурите и за покриване разходите по оценката на кандидатурите от журито Обявяването или присъждането на една награда ще помогне на ЮНЕСКО да насърчи други действия за съхранение, опазване и ревитализация на дадените културни пространства или изразни културни форми. Организацията би могла също така да помогне с помощ на експерти и изготвяне на експертизи.
- f. Генералният директор ще съобщава периодично на страните членки, а също така и на всяка заинтересована страна по смисъла на чл. 1, ал. (b) по тяхна молба, списъка на “шедьоврите на устното и нематериално наследство на човечеството”, които вече са обявени за такива, посочвайки общността, към която те принадлежат.

2. Заглавие

Елементите на устното и нематериално наследство, отговарящи на критериите на настоящия Правилник, биха могли да бъдат обявени за шедьоври на устното и нематериално наследство на човечеството.

3. Периодичност

- a. Обявяването на шедьоврите на устното и нематериално наследство на човечеството ще става на всеки две години от Генералния директор, съгласно препоръката на журито по времето на публична церемония в седалището на ЮНЕСКО в Париж или на друго място, избрано от Генералния директор.
- b. През годината за обявяване на шедьоври журито си запазва правото да не прави препоръка, ако е на мнение, че нито една кандидатура не отговаря на критериите, записани в чл. 6 на настоящия Правилник.

4. Процедура по оценяване

- a. Изборът на даден елемент от устното и нематериално наследство на човечеството, което трябва да бъде обявено за шедьовър, ще бъде поверен на осемнадесет членно жури, чиито членове се посочват от Генералния директор на ЮНЕСКО, след проведени консултации със страните членки и при условията на гарантирано равновесие:
 - между творците и експертите,

- поред географското разпределение,
 - между представителството на жените и младите,
 - между представените творчества, като музиката, устното творчество, изпълнителските изкуства, обичаите, езиците и уменията на занаятчийството и традиционната архитектура.
- b. На базата на основните критерии за селекция, формулирани по-долу, журито ще подготви два документа, които ще представи на Генералния директор: (i) от една страна проект за вътрешен правилник (ii) и от друга страна – ръководство предназначено за подготовка на досиетата на кандидатурите, в което ще бъдат формулирани подробните критерии за селекция.
- c. По време на осъществяването на мандата си от четири години, журито няма да държи сметка за националността, етническата група, пола, езика, професията, идеологията или религията на привлечените лица. Въпреки това обаче, журито би могло да изиска участието или мнението на някои депозитари на устно и нематериално наследство.
- d. Журито ще препоръча на Генералния директор един списък от кандидатури.

5. Представяне на кандидатурите

Кандидатурите за обявяване на шедьоври на устното и нематериално наследство могат да бъдат представени на Генералния директор на ЮНЕСКО само след съгласието на дадените общности:

- a. или чрез правителствата на страните членки или асоциираните страни,
- b. или чрез междуправителствените организации, след консултация с националната комисия за ЮНЕСКО на дадените страни,
- c. или чрез неправителствените организации поддържащи формални връзки с ЮНЕСКО след консултация с националната комисия за ЮНЕСКО в тяхната страна.

Всяка страна членка може да представи една единствена кандидатура на всеки две години. Кандидатурите, които се отнасят за елементи от устното и нематериално наследство на повече страни членки, ще бъдат взети предвид извън квотата, определена

по-горе. Някои от кандидатурите ще могат да бъдат отлагани от журито за следващия двугодишен период.

6. Критерии

Обявяването на шедьоврите на устното и нематериално наследство ще бъде направено от Генералния директор на ЮНЕСКО по препоръка на журито на базата на следните културни критерии:

- a. Културните форми или пространства, обявени за шедьоври на устното и нематериално наследство на човечеството, би трябвало да притежават изключителна стойност, в смисъла на онова, за което трябва да свидетелстват:
 - i. или за силна концентрация на нематериално културно наследство с изключителна стойност;
 - ii. или за традиционен и народен културен израз, имащ изключителна стойност от гледна точка на историята, изкуството, етнологията, социологията, антропологията, лингвистиката и литературата.

За да бъде оценено въпросното наследство, журито ще има предвид следните критерии:

- неговата изключителна стойност като шедьовър на творческия гений на човечеството;
- неговото вкореняване в културната традиция или в културната история на дадената общност;
- неговата роля като средство за утвърждаване на културната идентичност на народите и на дадените културни общности, неговото значение като извор на вдъхновение и на межкултурен обмен и като средство за сближаване между народите и на общностите, а също така и неговата културна и актуална социална роля за дадената общност;
- неговата изключителност в прилагането на уменията и на употребените технически качества;
- неговата стойност като единствено свидетелство за една жива културна традиция;
- рискът да изчезне поради липса на средства за неговото опазване и съхранение, или поради процеси на ускорени промени, или поради процеси на урбанизация и акултурация.

- b. Освен това, представянето на кандидатури на културно пространство или изразна форма за шедьоври на устното и нематериално наследство на човечеството трябва да бъде придружено от:
- i. план за действие, приложим за даденото културно пространство или изразна форма, посочващ юридическите и практически мерки за следващото десетилетие с цел опазване, съхранение, защита, поддръжка и остойностяване на това устно и нематериално наследство. Този план за действие трябва да предостави подробно описание на предложените мерки за неговата реализация, вземайки предвид необходимостта от защита на ендегенните механизми за препредаване на традициите;
 - ii. уточнения за съответствието на плана за действие с предвидените мерки в Препоръката за опазване на народната и културна традиция, а също така и с идеалите на ЮНЕСКО;
 - iii. описание на мерките, които трябва да се предприемат от дадените общности за опазване и оценяване на собственото им устно и нематериално наследство;
 - iv. име на компетентните органи на общността и/или на правителството, които ще бъдат задължени да гарантират, че състоянието на устното и нематериално наследство, такова каквото е описано в представената кандидатура, ще си остане непроменено и за в бъдеще.

За да оцени уместността на плана за действие, журито ще има предвид:

- мандата на обществените органи или неправителствените организации по отношение опазването, съхранението, юридическата защита, препредаването и разпространението на съответните културни ценности;
 - съществуването на адекватен механизъм на управление, също така и ефективни механизми на контрол върху прилагането на първоначалното планиране, които се съобразяват с местните и национални традиции;
 - предприетите мерки за съпричастност на членовете на дадената общност към ценностите на това наследство и значението за неговото опазване;
 - ролята, която този план отдава на въпросната общност, и ползата, която тя ще извлече от него;
 - ролята, отредена на притежателите на това наследство;
 - предприетите мерки:
- i. в рамките на дадената местна общност, за да се гарантира опазването и оценката на това наследство;
 - ii. с цел да се запишат тези традиции, което ще помогне на учените на национално и международно ниво, да получат достъп да тази информация и

да се насърчат научните изследвания като средство за опазване на това наследство;

- iii. отнасящи се до носителите на това наследство, с цел да се усъвършенстват уменията, техниките или културните изразни форми;
- iv. отнасящи се до носителите на това наследство, с цел основно да се предадат на следващите поколения и/ или на младежта уменията, техниките или културните изразни форми.

7. Наблюдение и контрол

След обявяването, и на основата на плана за действие, трябва непременно да бъде осъществено наблюдение и контрол върху изпълнението на този план. Лауреатът се ангажира и задължава стриктно и редовно да представя доклад пред ЮНЕСКО за прилагането на плана за действие.

8. Администрация

Работата на журито ще бъде подпомагана от член на Секретариата на ЮНЕСКО, определен за тази цел от Генералния директор. Секретариатът на проекта “Обявяване на шедьоврите на устното и нематериално наследство на човечеството” ще отговаря, под ръководството на Генералния директор, за прилагането на правилника и по-точно за изпълнението на следните задачи:

- a. покана за представяне на кандидатури;
- b. регистрация на досиетата на кандидатурите;
- c. предаване досиетата на журито, след консултации с НПО специализирани в областта на нематериалното наследство;
- d. организиране на заседанията на журито, съгласно неговия вътрешен правилник;
- e. наблюдаване прилагането на плана за действие относно обявените вече пространства;
- f. развитие на проекта “Обявяване на шедьоврите на устното и нематериално наследство на човечеството” с цел предизвикване на съпричастност със значението на опазването на нематериалното наследство;
- g. търсене на извънбюджетни средства, необходими за подпомагане на спечелилите награди да предприемат действия за опазване на това наследство.

ПРИЛОЖЕНИЕ II.

СЪЗДАВАНЕ НА НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА НЕМАТЕРИАЛНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Циркулярно писмо CL/3603 от 15 октомври 2001 г.

До съответните министри отговарящи за връзките с ЮНЕСКО

Госпожо/Господин министър,

Както Ви е известно, Изпълнителният съвет на своята 161-ва сесия (май-юни 2001г.) прие решение (161 EX/3.4.4) в което приканва, в параграф 10 страните членки “да предприемат, както намерят за добре, създаването на национални органи за опазване на нематериалното културно наследство, съставени от артисти, творци и други заинтересовани лица на местно ниво”. Създаването на такива структури се вписва в броя от необходими действия за правилното изпълнение на проекта относно Обявяването на шедеври на устното и нематериално наследство на човечеството.

По този начин, органите, които ще бъдат създадени на национално ниво, ще изпълняват освен отговорностите по опазване, съхранение и оценяване на устното и нематериално наследство и други функции, свързани с подготвителната фаза на досиетата на кандидатите, (i) участвайки по този начин в селекцията на националните или многонационални кандидатури, (ii) насочвайки ги за изготвянето на многонационални кандидатури, помагайки за координацията на представянето на тези кандидатури с всички засегнати страни, (iii) помагайки на националните органи и компетентните институции при подготовката на досиетата на кандидатурите и накрая (iv) чрез преглеждане на съдържанието на тези досиета преди представянето им в ЮНЕСКО.

Освен това, след обявяването на шедеврите, органите ще имат съветническа роля при компетентните национални власти с цел изработването на подробен план за действие за защита, опазване, съхранение и развитие на съответното наследство, както и ще осъществяват наблюдението и контрола върху прилагането на плана за действие.

Що се отнася до състава на въпросния орган, бих искал да ви посъветвам, членовете му да бъдат селектирани по примера на избирането на международното жури за Обявяването на шедеврите на устното и нематериално наследство на човечеството (член 4 (а) от Правилника за Обявяване от ЮНЕСКО на шедеврите на устното и нематериално наследство на човечеството), за да се запази от една страна равновесието между творците и експертите, между представените дисциплини като музиката, устното творчество, сценичните изкуства, ритуалите, езиците и уменията на занаятчийството и традиционната архитектура, и от друга – равнопоставеното участие на млади хора и жени.

Благодаря Ви предварително за предприетите стъпки за създаването на подобни органи във Вашата страна.

Приемете, госпожо/господин министър, уверенията в отличната ми към Вас почит.

Коичиро Мацуура
Генерален директор

ПРИЛОЖЕНИЕ III.

ПРЕПОРЪКА ЗА СЪХРАНЕНИЕ НА ТРАДИЦИОННАТА И НАРОДНА КУЛТУРА, ПРИЕТА ОТ ГЕНЕРАЛНАТА КОНФЕРЕНЦИЯ НА НЕЙНАТА ДВАДЕСЕТ И ПЕТА СЕСИЯ, ПАРИЖ, 15 НОЕМВРИ 1989 Г.

Генерална конференция на Организацията на Обединените нации за образование, наука и култура, проведено в Париж от 17 октомври до 16 ноември 1989 година по случай нейната двадесет и пета сесия,

Имайки предвид, че традиционната и народна култура е част от световното наследство на човечеството, че тя е мощно средство за сближаване на различните народи и социални групи и за утвърждаване на културната идентичност,

Отбелязвайки нейното социално, икономическо, културно и политическо значение, нейната историческа роля за даден народ и мястото ѝ в съвременната култура,

Подчертавайки специфичното естество и значението на традиционната и народна култура като неразделна част от културното наследство и живата култура,

Признавайки крехкия характер на някои фолклорни форми и по-специално нейните аспекти, свързани с устните традиции и риска тези аспекти да се загубят,

Подчертавайки необходимостта във всички страни да бъде призната ролята на традиционната и народна култура и опасността, която я грози от страна на различни фактори,

Считайки, че правителствата трябва да играят решаваща роля при опазването на традиционната и народна култура и да действат възможно най-бързо,

Решавайки на своята двадесет и четвърта сесия, че “Запазването на фолклора” трябва да бъде предмет на препоръка към страните членки по смисъла на чл.IV, ал. 4 от Устава на ЮНЕСКО,

Приема настоящата Препоръка на петнадесетия ден от месец ноември 1989 година.

Конференцията препоръчва на страните членки да прилагат по-долните препоръки относно опазването на традиционната и народна култура, приемайки законодателни и други мерки, които се налагат, в съответствие с конституционните практики на всяка една от тях за привеждане в действие по териториите им на дефинираните в тази Препоръка принципи и мерки.

Генералната конференция препоръчва на страните членки да направи настоящата Препоръка достояние до властите, службите и органите, които притежават, съответната компетентност, за да се заемат с повдигнатите проблеми по опазването на традиционната и народна култура, както и за обръщане на внимание на различните органи или институции, чиято дейност е свързана с

традиционната и народна култура, както и да подпомогне контактите с международните организации, занимаващи се опазването на фолклора.

Генералната конференция препоръчва на определените дати и по посочения начин на подаване страните членки да предадат на Организацията доклади за действията, които са предприели по тази Препоръка.

А. Дефиниция на традиционната и народна култура

По смисъла на настоящата Препоръка: традиционната и народна култура представлява съвкупността от творчества, изразени от дадена културна общност, основани на традициите, изразени от дадена група или от отделни индивиди като отражение на идентичната и социална култура на общността, чиито норми и ценности се препредават устно, чрез имитация или по друг начин. Тези форми представляват, между другото, езика, литературата, музиката, танците, игрите, митологията, ритуалите, обичаите, занаятите, архитектурата и други изкуства.

В. Идентификация на традиционната и народна култура

Традиционната и народна култура като културен израз трябва да бъде опазена от и в интереса на дадена група /семейна, професионална, национална, регионална, религиозна, етническа и др./, чиято самобитност представлява. За тази цел страните членки трябва да поощряват на национално, регионално и международно ниво провеждането на съответните изследвания предвид:

- a. съставяне на национален списък на институциите, които се занимават с традиционна и народна култура, предвид нейното включване в регионалните и световни описи на подобни институции;
- b. създаване на системи за идентификация и регистрация /събиране, индексация, записване/ или развитие на съществуващи вече системи посредством ръководства по събиране, типови каталози и др., отчитайки необходимостта от координиране на системите на класификация, използвани от различните институции;
- c. поощряване създаването на стандартизирана типология на традиционната и народна култура, която се изразява чрез:
 - i. генерална схема на класификация на традиционната и народна култура, с която да се даде насока на световно ниво;
 - ii. подробен регистър на традиционната и народна култура; и
 - iii. регионални класификации на традиционната и народна култура и по-специално посредством пилотни проекти на място.

С. Консервация на традиционната и народна култура

Консервацията засяга документацията, отнасяща се до традициите на традиционната и народна култура и има за цел, в случай на не използване или на еволюция на тези традиции, изследователите и носителите на тази традиция да имат на разположение тези данни, чрез които да вникнат в процеса на промяна на традицията. Ако живата традиционна и народна култура, като се има предвид нейният еволюционен характер, не може да си

осигури пряко самосъхранение, то определеният вече фолклор може да бъде ефикасно защитен.

За тази цел страните членки трябва да:

- a. създават национални служби за събиране на архиви или материали за традиционната и народна култура, които да се складират при подходящи условия и да могат да се предоставят на разположение;
- b. създадат национален централен архив с цел извършване на определени услуги (централизирано каталогизиране, разпространение на информацията по материалите на традиционната и народна култура и нормите за работа с тези материали, включващи и аспекта на съхранение на фолклора);
- c. създават музеи или отдели за фолклор във вече съществуващите музеи, в които могат да се организират изложби на традиционната и народна култура
- d. отдават предпочитание на представления на традиционната и народна култура, които да популяризират живите и останалите в миналото свидетелства на тези култури (показващи средата им, образа им, живота им, постигнатите умения и привички);
- e. хармонизират метода на събирането и архивирането;
- f. осъществяват професионалната подготовка на специалисти по събиране, архивиране, документация и други специалисти за консервация на традиционната и народна култура, като се започне с въпросите за физическото съхранение и се стигне до аналитичната работа;
- g. предоставят средства с цел изготвяне на архивни и работни копия на всички материали на традиционната и народна култура, както и копия, предназначени за регионалните институции, осигурявайки по този начин на съответната културна общност достъп до събраните материали.

D. Съхранение на традиционната и народна култура

Съхранението засяга опазването на традициите, които се отнасят до традиционната и народна култура и техните носители, като се подразбира, че всеки народ има право на своя собствена култура, и че неговата привързаност към тази култура често губи своята жизненост под влиянието на промишлената култура, която се разпространява по медиите. Ето защо трябва да се предприемат мерки за гарантиране статута и икономическата поддръжка на традициите, отнасящи се до традиционната и народна култура, както сред колективите, от където произтичат, така и извън тях. За тази цел страните членки би трябвало да:

- a. изработят и включат в учебните програми, както в класните така и в извънкласните форми преподаването и изучаването на традиционната и народна култура по подходящ начин, подчертавайки особено уважението към нея във възможно най-широкия смисъл, вземайки предвид не само

- селските, но и тези създадени в градска среда от различни социални групи, професии, институции и т.н., благоприятствайки по този начин едно по-добро разбиране на многообразието на културите и на световните визии и по-скоро онези които не вземат участие в доминиращата култура;
- b. гарантират на културните общности правото на достъп до тяхната собствена традиционната и народна култура, поддържайки по този начин техните дейности за документиране, архивиране, изследване и др., както и практикуването на традициите;
 - c. създават на интердисциплинарна основа национален съвет по традиционната и народна култура или аналогичен координационен орган, в който различните групи бъдат представени по интереси;
 - d. оказват морална и икономическа поддръжка на частни лица и институции, които изучават, пропагандират, култивират или притежават елементи от традиционната и народна култура;
 - e. поощряват научните изследвания, отнасящи се до съхранението на традиционната и народна култура.

Е. Разпространение на традиционната и народна култура

Народите трябва да популяризират значението на традиционната и народна култура, като елемент на културната самобитност. С цел да се даде възможност за осъзнаване стойността на традиционната и народна култура и необходимостта от обезпечаване на нейното опазване е много важно широко да се разпространят тези елементи от културното наследство. По време на такова разпространение е важно все пак да се избягва всякаква дезинформация, за да се запази целостта на традициите. За да се насърчи добросъвестното разпространение страните членки би трябвало да:

- a. насърчат организацията в национален, регионален и в международен план на прояви на традиционната и народна култура, като празници, фестивали, филми, изложби, семинари, колоквиуми, курсове, стажове, конгреси и други и да оказват поддръжка и публикация на материалите, документите и другите резултати от тези прояви;
- b. насърчат пресата, издателите, телевизиите, радиото и другите национални и регионални медии да отделят по-голямо внимание и повече място в техните програми с материали от традиционната и народна култура, например: чрез субсидии, откривайки места за специалисти по традиционната и народна култура в тези единици, осигурявайки архивиране и съответно разпространение на материалите от традиционната и народна култура, събрани по този начин от медиите и разкривайки програмни служби на традиционната и народна култура в тези медии;
- c. насърчат районните и общински органи, асоциациите и други групи, занимаващи се с въпросите на традиционната и народна култура за създаване на щатни бройки при пълно работно време за специалисти по традиционна и

- народна култура, отговарящи за съдействието и координацията на фолклорните мероприятия в района;
- d. оказват поддръжка на съществуващите служби за производство на учебни материали (например, видеофилми, реализирани от последните събрани по места материали) и да създават нови такива, насърчавайки използването на тези материали в училищата, музеите за традиционната и народна култура, и изложбите, и националните и международни фестивали на традиционната и народна култура;
 - e. дават съответни информации за традиционната и народна култура, посредством документационни центрове, библиотеки, музеи, архивни служби, както и чрез бюлетини и специализирани издания за традиционната и народна култура;
 - f. улесняват срещите и обмена между лицата, групите и институциите, занимаващи се с традиционната и народна култура, както на национално, така и на международно ниво, придържайки се към двустранните културни спогодби;
 - g. насърчават международната научна общност да разработи съответна етична норма за подход и уважение към традиционните култури;

F. Защита на традиционната и народна култура

Традиционната и народна култура в качеството си на проява на индивидуалното или колективното индивидуално творчество заслужава да се възползва от защита като тази, която е използвана за интелектуалните продукти. Такава защита на традиционната и народна култура се оказва задължителна като средство, позволяващо развитието, продължението и по-нататъшното разпространение на това наследство, както в страната така и в чужбина, без да се накърняват съответните законни интереси. Извън аспектите “интелектуална собственост”, “защита на фолклорните изрази” съществуват много нормативни категории, които вече са защитени и които и за в бъдеще трябва да бъдат защитени в документационните центрове и архивни служби за традиционната и народна култура.

За тази цел страните членки би трябвало да:

- a. за аспектите “интелектуална собственост” : да привлекат вниманието на компетентните власти върху важните действия, реализирани от ЮНЕСКО и МОИС в областта на интелектуалната собственост, признавайки същевременно, че тези действия не накърняват защитния аспект на традиционната и народна култура и че приемането на ясни мерки в различните области се налага спешно за запазването на традиционната и народна култура;
- b. за другите съответни права:
 - i. да се обезпечи защитата на носителите на информация за традицията (защита на частния живот и на конфиденциалността);

- ii. да се обезпечи защитата на колективните интереси, като се внимава събраните материали да бъдат запазени в архиви, в добро състояние и по най-рационален начин;
- iii. да се предприемат необходимите мерки за защита на събраните материали срещу умишлено или неумишлено използване;
- iv. да признаят, че архивните служби са отговорни за използването на събраните материали.

G. Международно сътрудничество

Имайки предвид необходимостта от ефективност на сътрудничеството и културния обмен и съвместното използване на човешките и материални ресурси за осъществяването на програмите за развитието на традиционната и народна култура, с цел по-голямата активност на тази култура, и изследователските дейности, извършени от специалисти на дадена страна членка в друга страна членка, страните членки би трябвало да:

- a. сътрудничат с асоциации, институции и международни и регионални организации, които се занимават с традиционната и народна култура;
- b. сътрудничат в областта на запознаването, разпространението и опазването на традиционната и народна култура, а именно по следния начин:
 - i обмен по всякакъв вид информация и научно-технически публикации;
 - ii формирането на специалисти, отпускане на стипендии за пътуване, изпращане на научен и технически персонал и на материали;
 - iii насърчаването на двустранни и многостранни проекти в областта на документацията, в областта на традиционната и народна култура;
 - iv организирането на срещи между специалисти, учебни стажове и работни групи на предварително определени теми и по-точно класификация и индексация на данни и изразни средства на традиционната и народна култура, а също така и разработване на методи и съвременни техники за изследването им;
- c тясно сътрудничество с цел гарантиране в международен план на различните заинтересовани страни /общности или юридически или физически лица/ ползването на имуществени, морални или така наречени "съседни" права, произтичащи от изследванията, творчеството, композирането изпълнението, записването и/или разпространението на традиционната и народна култура;
- d да гарантира на страните членки, на чиято територия са били извършвани научни изследвания, правото да получат от тази страна членка копие от всички документи, видео записи, филми и други материали;
- e да се въздържат от всякакво действие, което може да разруши материалите на традиционната и народна култура, да омаловажи стойността им или да

попречи на разпространението и използването им, независимо от това дали те се намират в страната по произход или на територията на други държави;

- f. да вземат необходимите мерки за опазване на традиционната и народна култура срещу всички човешки и природни рискове, на които са изложени, включително и рисковете от въоръжени конфликти, окупиране на територии и всякакви обществени вълнения от друг характер.

Това Ръководство е направено благодарение на финансовата помощ на японското правителство.

Сектор “Нематериално наследство”, дирекция “Културно наследство”, ЮНЕСКО, Париж.

ЮНЕСКО, 2001 год.